ORCID: 0000-0001-6508-3917
https://doi.org/10.58187/rim.137-138.12
CZU:930.1(=135.1):94(477.85)

PAGINA DOCTORANDULUI

Alexandru Bejenaru*

PROBLEMA ȚĂRII ȘIPENIȚULUI: VIZIUNI ISTORIOGRAFICE**

THE PROBLEM OF ȘIPENIȚ LAND: HISTORIOGRAPHICAL VIEWS

Rezumat: În articolul de față se propune pentru atenție o retrospectivă a abordării problemei Țării Șipenițului în cadrul istoriografiei polone, române și ucrainene. Mențiunile sporadice ale acestei provincii pe parcursul secolelor XIV-XV, care cuprindea teritoriile actualei Bucovine de nord împreună cu Hotinul, Țețina și Hmeliovul în calitate de centre principale, au generat apariția mai multor opinii în rândurile istoricilor privind originile, statutul politic și evoluției sale în cadrul relațiilor moldo-polone. Deficitul izvoarelor narative și documentare a provocat apariția tentațiilor de interpretări controversate a trecutului acestei regiuni în context politic, ceea ce s-a profilat parțial în istoriografia română interbelică și în istoriografia ucraineană postbelică. Menținerea unui dialog continuu între istoricii polonezi, români și ucraineni la etapa actuală ar putea oferi noi perspective în elucidarea trecutului Țării Șipenițului.

Cuvinte-cheie*:* Țara Moldovei, Regatul Poloniei, Țara Șipenițului, Bucovina de nord, istoriografie

Abstract: The present article showcases a retrospective of the approach to the issue of the Șipeniț Land in Polish, Romanian and Ukrainian historiography. The sporadic mentions of this province during the 14th-15th centuries, which included the territories of present-day northern Bukovina together with Hotinul, Țețina and Hmeliov as its main centers, resulted in the emergence of various opinions among historians regarding its origins, political status and evolution in the framework of Moldavian-Polish relationships. The lack of narrative and documentary sources led to the temptation of controversial interpretations of the region's past in the political context, which emerged partially in Romanian interwar historiography and in Ukrainian postwar his-

* **Alexandru Bejenaru**, cercetător științific la Institutul de Istorie al USM, https://ror.org/0475kvb92.

** Studiul a fost elaborate în cadrul Proiectului: Coordonatele modernizării social-economice, politice, administrative și culturale în Moldova, Basarabia, RASSM, RSSM și Republica Moldova în context regional și european (studii, documente, sinteze). Codul proiectului: 010401.

toriography. Maintaining an ongoing dialogue between the Polish, Romanian Ukrainian at this stage could provide new perspectives towards understanding the past of the Șipeniț Land.

Keywords: Principality of Moldavia, Kingdom of Poland, Șipeniț Land, northern Bucovina, historiography

Problema Țării Șipenițului, amplasate în zona de frontieră dintre Țara Moldovei și Regatul Poloniei în Evul Mediu târziu, precum și întrebările legate de originile acestei regiuni, hotarele sale aproximative și locul său în procesele legate de destrămarea Cnezatului Halici-Volânia și constituirea Țării Moldovei și a frontierei moldo-polone la mijl. sec. al XIV-lea au intrat în atenția concomitentă a istoriografiei polone, române și ucrainene la hotarul sec. XIX-XX. Scopul principal al articolului de față constă în sintetizarea principalelor idei expuse în cadrul istoriografiei privind trecutul Țării Șipenițului și a principalelor sale centre, Hotinul, Țețina și Hmeliovul, atrăgând totodată atenția asupra etapelor principale în evoluția cercetării acestui subiect și specificul acestora.

Evoluția studiilor consacrate Țării Șipenițului poate fi împărțită în trei etape majore: cea de până la al Doilea Război Mondial, cea postbelică (1945-1991) și recentă (1991-prezent). Primul, care a ridicat această problemă, a fost istoricul polon Aleksander Czołowski care, în spiritul metodologiei curentului critic al istoriografiei moderne europene de la sf. sec. XIX, a studiat bătălia de la Plonini, desfășurată în regiunea de frontieră moldo-polonă în anii domniei regelui Cazimir III cel Mare (1333-1370)[1]. Conform lui Czołowski, Țara Șipenițului „cuprindea aproximativ Bucovina de nord și o mică parte a Basarabiei de astăzi", care era delimitată de cursul Nistrului și, dincolo de Prut și Ceremuș, de spațiile împădurite din zona subcarpatică, numite în sec. XIV „Bucovina mare". Istoricul polon presupunea că acest ținut era supus odinioară Poloniei, aducând ca mărturie spusele solilor regelui Poloniei, în fața reprezentanților lituanieni la seimul de la Piotrków în 1448, precum că Hotinul și Țețina au fost ridicate de către Cazimir III cel Mare[2].

Pozițiile expuse de către A. Czołowski au avut un efect diferit în cadrul istoriografiei polone, ucrainene și române. Pe de o parte, atenția cercetătorilor polonezi a fost dedicată discuțiilor în jurul datării bătăliei de la Plonini și rolului său în istoria politico-militară a Poloniei lui Cazimir III cel Mare[3], problema Țării Șipenițului trecând în umbră până în anii recenți. Pe de altă parte, abordarea acestui subiect a servit ca un imbold pentru startul polemicii din ultimii ani de existență

[1] A. Czołowski, *Początki Mołdawii i wyprawa Kazimierza Wielkiego r. 1359. Odbitka z „Kwartalnika Historycznego"*, Lwów : Drukarnia Władysława Łozińskiego, 1890, p. 20-21, 23, 25-26

[2] *Ibidem*, p. 28-29

[3] O. Górka, Zagadnienie czarnomorskie w polityce polskiego średniowiecza. Część I: 1359-1450. În: Przegląd Historyczny 30/2, 1932-1933, p. 341-342; K. Myśliński, Jan Długosz a południowo-wschodnia polityka Polski w XIV wieku. Kwestia datowania wyprawy mołdawkiej Kazimierza Wielkiego. W: Dlugossiana. Studia historyczne w pięćsetlecie śmierci Jana Długosza,

a Imperiului Austro-Ungar între Ion I. Nistor și Myron M. Korduba, care au prezentat pentru prima dată punctele de vedere ale istoriografiei române și, respectiv, ucrainene. Opiniile expuse de către cei istorici s-au încadrat în controversa generală privind evoluția hotarului de nord al Țării Moldovei până la sfârșitul domniei lui Ștefan cel Mare și au anticipat simbolic revendicările române și ucrainene asupra teritoriilor Bucovinei după încheierea Primului Război Mondial.

Bazându-se doar pe noutățile despre luptele cneazului Halici-Volâniei, Daniil Romanovici (1205-1264), cu tătarii, precedentul ocupării Podoliei de către frații Koriatovici și absența atestărilor Colomeei și Bakotei în componența Halici-Volâniei, M. M. Korduba considera că teritoriile de la sud de linia dintre locul confluenței râului Strypa cu Nistru și lanțul munților Carpați ar fi ajuns sub dominația tătară, adică întreaga Pocuție, Țara Șipenițului și cursul mijlociu al Nistrului[4]. Istoricul ucrainean se îndoia de capacitatea forțelor lui Cazimir III cel Mare de a ocupa acest teritoriu, aflat în afara frontierelor Halici-Volâniei, în contextul luptelor pentru acest cnezat cu lituanienii și tătarii. Sprijinindu-se pe relatările lui Jan Długosz și Filippo Buonaccorsi Callimaco despre bătălia de la Plonini, istoricul ucrainean ajunge la concluzia că Țara Șipenițului deja aparținea Țării Moldovei în momentul bătăliei, datând-o în 1358[5]. Șipenițul ar fi fost centrul acestei țări, iar frontierele sale de sud s-ar fi răspândit până la pădurile Bucovinei, frontierele de nord - cursul Nistrului, frontierele de răsărit - până la Hotin, iar cele de apus - între Hmeliov și Sneatân. Partea de nord a Țării Șipenițului, în această delimitare geografică propusă de M. M. Korduba, a fost pierdută de domnii Moldovei, conform tratatului de hotar moldo-polon din 13 decembrie 1433[6], și recuperată de către Ștefan cel Mare după eșecul expediției regelui Poloniei Ioan Olbracht (1492-1501) în Moldova din 1497[7].

La rândul său, I. I. Nistor presupunea că Țara Moldovei pe timpul lui Bogdan I avea hotarele sale de nord extinse inițial doar până la Prut, iar dincolo de acest râu și până la Ceremuș și Nistru s-a amplasat Țara Șipenițului, în frunte cu Petru Mușat, care ar fi moștenit ulterior tronul Moldovei prin uniune personală după

t. 2, red. S. Gawęda, „Zeszyty Naukowe UJ. Prace historyczne", z. 76, Kraków 1985, p. 111-113; Z. Spieralski, *W sprawie rzekomej wyprawy Kazimierza Wielkiego do Mołdawii*. W: Prace Historyczne, t. 52, 1961, nr. 1, p. 147-152; J. Sperka, Jeszcze raz w kwestii datowania wyprawy mołdawskiej Kazimierza Wielkiego. W: „Studia Historyczne", z. 1, 34, 1991, p. 132; J. Kurtyka, *Tęczyńscy. Studium z dziejów polskiej elity możnowładczej w średniowieczu*, Kraków: „Secesja", 1997, s. 181-187; H. Paszkiewicz, *Polityka ruska Kazimierza Wielkiego*, Kraków: Towarzystwo Naukowe „Societas Vistulana", 2002, p. 204-205

4 М. Кордуба, Молдавско-польска граница на Покутю до смерти Стефана Великого. În: *Науковий збірник присвячений професорови Михайлови Грушевському*, Львов, 1906, pp. 160-161.

5 *Ibidem*, pp. 162-166.

6 I. Eremia, *Relațiile externe ale Țării Moldovei în documente și materiale (1360-1858)*, Chișinău: Cartididact, 2020, doc. 13, p. 158

7 М. Кордуба, *Op. cit.*, p. 166-167, 176, 178.

moartea lui Lațcu[8]. Această poziție se explică parțial prin negocierile româno-polone privind hotarul comun din anii 1926-1927, cu care ocazie istoricul român a elaborat un studiu special dedicat apărării hotarelor de nord ale Bucovinei, din anul 1918[9]. Impactul major al lui I. I. Nistor în cadrul istoriografiei române constă în formularea teoriei frontierei neschimbătoare dintre Țara Șipenițului și Pocuția pe cursurile Prutului, Colacinului, Serafinețului și Nistrului. Dezvoltând această teză, Teodor Bălan afirma că hotarul Țării Șipenițului cu Polonia nu s-a modificat niciodată, configurația sa fiind consemnată pentru prima dată în tratatul de hotărnicie moldo-polonă din 1433. Același istoric bucovinean considera că Prutul nu putea servi ca hotar de sud al Țării Șipenițului, din cauza amplasării cetății Țețina dincolo de acest fluviu. Limita de est a Țării Șipenițului era fixată de Teodor Bălan în zona viitoarei linii de demarcare dintre ținutul Cernăuți și raiaua Hotinului din sec. XVI-II, în timp ce însuși Hotinul nu era o parte componentă a Țării Șipenițului[10].

După instalarea aici a administrației domnilor Moldovei, teritoriile sale ar fi constituit un ținut cu reședința la Șipeniț, iar pe timpul lui Alexandru cel Bun (1400-1432) ele ar fi fost împărțite în două ținuturi cu centrele la Hmeliov și Țețina. Teodor Bălan a ajuns la această concluzie în baza mențiunilor dregătorului Hotco de Țețina între membrii Sfatului domnesc al lui Alexandru cel Bun în 1403 și 1404, precum și a absenței mențiunilor Țării Șipenițului în hrisoavele domnești. Mențiunea Țării Șipenițului de către Iliaș I în apelul său către regele Poloniei din 1436 era considerată de istoricul bucovinean ca un „pleonasm", invocând în calitate de argument absența acestui toponim în actul din 29 februarie 1444 a soției lui Iliaș I, Maria Holszańska, care stipula cedarea Hotinului, Țeținei și Hmielovului demnitarilor regali Ioan de Czyszow și Piotr Odrowąż ze Sprowy în schimbul unui domeniu pentru familia domnească pe teritoriile Coroanei polone[11]. Teodor Bălan presupunea că între anii 1444-1457 cetatea Hmeliovului și-ar fi încetat existența în urma ciocnirilor militare dintre pretendenții la tronul Moldovei, ruinele sale rămânând nedescoperite. Dispariția acestei așezări reiese din ultima sa amintire în actul Mariei Holszańska din 1444 și absența ei ulterioară printre celelalte centre majore din nordul Moldovei, Hotinul și Cernăuțiul, în tratatul din 1 aprilie 1457, încheiat între Petru Aron și Mujiło Buczacki, starostele de Sneatân, și Bartoș Buczacki, starostele de

[8] I. I. Nistor, *Istoria Românilor. Vol. I*, Biblioteca Bucureștilor, București, 2002, p. 167, 172; *idem*, Lucius Aprovianus - eroul Țării Șipenițului. În: *Analele Academiei Române. Memoriile Secției Istorice*, Seria III, XXIII, 8, 1941, pp. 148-150, 157-158, 161, 167

[9] *Idem*, Frontiera româno-polonă. În: *Graiul Românesc*, vol. I, nr. 2, 1927, p. 37-43; P. E. Michelson, Ion I. Nistor in Romanian Politics, Scholarship, and Culture, 1919-1933. În: *Codrul Cosminului*, XVII, 2011, Nr. 1, p. 131

[10] T. Bălan, *Cetatea Hmielov*, Cernăuți: Institutul de Arte Grafice și Editură „Glasul Bucovinei", 1927, p. 5-6

[11] M. Costăchescu, *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*. Vol. II. Iași: „Viața românească" S.A., 1932, doc. 209, p. 721-722; C. Rezachevici, *Cronologia critică a domnilor din Țara Românească și Moldova: a. 1324-1881*, Editura Enciclopedică, București, 2001, p. 489-490.

Podolia[12]. Același domn al Moldovei ar fi cedat întreaga regiune a Șipenițului în favoarea Poloniei, recuperată mai târziu de către Ștefan cel Mare[13].

În perioada interbelică trecutul Țării Șipenițului a intrat în atenția generală a istoriografiei române după Marea Unire din 1918. Conform lui Nicolae Iorga și Ioan C. Băcilă, administrația polonă instalată în 1387 pe teritoriile fostului cnezat Halici-Volânia s-ar fi răspândit și pe teritoriul Țării Șipenițului și a cetății Hotinului, care au fost ulterior cedate în calitate de gaj domnului Moldovei Petru Mușat (1375-1391)[14]. Ilie Minea a preluat viziunile lui I. I. Nistor referitoare la originile Țării Șipenițului de la un voievodat independent și distinct față de cel de la Baia în frunte cu Bogdan I. Istoricul român vedea o posibilă mărturie a intervenției lui Bogdan în lupta pentru putere din Țara Șipenițului în mențiunea „provincialilor unguri", care l-au susținut pe voievodul Petru împotriva fratelui său Ștefan și a forțelor poloneze trimise în ajutor de către regele Cazimir III cel Mare[15]. Gheorghe I. Brătianu presupunea că Țara Șipenițului putea fi o formațiune statală, care ar fi existat încă de la sf. sec. XIII – prima jum. a sec. XIV[16]. C. Racoviță nu accepta această versiune, considerând că sub termenul „terre Sepeniczensi" J. Długosz subînțelegea o regiune geografică, și nu un voievodat independent, iar bătălia de la Plonini trebuia să fi avut loc între anii 1374-1379[17]. Același istoric susținea că înainte de 1387 Pocuția și Țara Șipenițului au intrat în componența Poloniei, aducând drept exemplu actele boierilor moldoveni din 1395 și al lui Ivașco din 1400, tratatul de hotărnicie moldo-polon din 13 decembrie 1433 și actul lui Iliaș I, din 1436. Aceste mărturii documentare ar sugera oferirea Țării Șipenițului Moldovei în calitate de feud din partea regelui Poloniei cu ocazia omagiului de credință depus de Petru Mușat la Lwów în 1387, după un model similar cu cazul Amlașului și Făgărașului oferit de regii Ungariei domnilor munteni[18].

În comparație cu perioada interbelică, anii postbelici reprezintă un contrast major în istoria cercetării problemei Țării Șipenițului, când se observă o scădere semnificativă a studiilor dedicate acestui subiect. În viziunea lui Alexandru Pînzar, cauza principală a acestui fenomen era noul context politic format, care nu oferea condițiile prielnice pentru studierea hotarelor medievale ale Moldovei cu

---

[12] I. Eremia (ed.), *Relațiile externe ale Țării Moldovei în documente și materiale (1360-1858)*, Chișinău, Ed. Cartididact, 2020, doc. 83, p. 220-222.

[13] T. Bălan, *Cetatea Hmielov*, Cernăuți: Institutul de Arte Grafice și Editură „Glasul Bucovinei", 1927, p. 10-12

[14] N. Iorga, *Istoria românilor în chipuri și icoane*, Craiova: Editura Ramuri, 1921, p. 136; I. C. Băcilă, Schiță istorică asupra hotarelor Basarabiei. În: *Arhivele Basarabiei*, 1929, nr. 3, p. 47.

[15] I. Minea, *Principatele Române și politica orientală a împăratului Sigismund*, Tipografia „Convorbiri literare", București, 1919, p. 19

[16] Gh. I. Brătianu, *Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești*, București: Editura Eminescu, 1980, p. 144-145

[17] C. Racoviță, Începuturile suzeranității polone asupra Moldovei (1387-1432). În: *Revista istorică română*, X, 1940, p. 243-244

[18] *Ibidem*, p. 295-297

vecinii săi slavi[19]. Acest fapt nu înseamnă că perioada postbelică reprezintă un gol în studierea frontierei moldo-polone pentru istoriografia română – după articolul lui Teodor Bălan publicat în 1946[20] au urmat studiile realizate de Ilie Corfus[21] și Ștefan S. Gorovei[22] în 1964 și, respectiv, 1978. Subiectul acestor trei contribuții era unul și același, istoricii români oprindu-se asupra cazului celor 11 sate de pe malul drept al Ceremușului, dăruite logofătului Ioan Tăutul de către Ioan Olbracht cu ocazia încheierii tratatului de pace moldo-polon în 1499, iar problema Țării Șipenițului nu a beneficiat de o atenție deosebită din partea istoriografiei române postbelice.

În aceeași perioadă postbelică trecutul regiunii de frontieră moldo-polonă a cunoscut o atenție mult mai mare din partea istoriografiei ucrainene, încât se poate vorbi despre existența a două curente paralele: cea ucraineană sovietică și cea a emigrației ucrainene în Occident. Școala istorică din Republica Sovietică Socialistă Ucraineană a avut o abordare mai constructivă în comparație cu istoricii ucraineni aflați în emigrație, punând un accent deosebit pe realizarea cercetărilor arheologice sistematice, organizate din 1948 de către Universitatea de Stat din Cernăuți și Muzeul Regional de Etnografie din Cernăuți, precum și pe expedițiile Institutului de Arheologie al Academiei de Științe a URSS și Academiei de Științe a RSS Ucrainene. Aceste eforturi au dus la descoperirea a peste 300 de situri arheologice din Bucovina de Nord, datate cu sec. X-XIV și atribuite perioadei Rusiei Kievene și Haliciene[23].

Principalul exponent al viziunii istoriografiei sovietice ucrainene privind Țara Șipenițului a fost arheologul Boris Timoșiuc. Însumând rezultatele cercetărilor sale privind istoria medievală a Bucovinei în perioada Rusiei Kievene și Haliciene, autorul apreciază negativ contribuțiile istoriografiei românești interbelice și, în special, ale lui Teodor Bălan, care „...încercau să demonstreze că acest teritoriu (Bucovina – n.n.) a început să fie populat activ și să înflorească doar din sec. al XIV-lea, când a ajuns sub puterea domnilor moldoveni..."[24]. În baza cercetărilor arheologice efectuate la siturile mai multor localități fortificate din nordul Bucovinei, Timoșiuc concluziona că Hotinul a fost construit în perioada activă de luptă a Halici-Volâniei cu Hoarda de Aur în a doua jum. a sec. XIII. Cât despre Țețina, Timoșiuc remarcă că această fortăreață a fost ridicată „fie de către cnezii halicieni, care în a doua jum. a sec. XIII au dus politica de consolidare a cetăților de frontieră, fie de către domnii moldoveni, care în a doua jum. a sec.

---

19 A. Pînzar, *Hotarul de Nord al Moldovei: (de la formare, în secolul al XIV-lea, până la statornicirea lui pe Ceremuș, Colacin și Nistru)*, Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza", 2016, p. 19-20

20 T. Bălan, Lămurirea unei confuzii istorice. În: *Studii și Cercetări Istorice*, XIX, 1946, p. 41-46

21 I. Corfus, Încă un „cuvânt" de-al lui Neculce se dovedește a nu fi legendă. În: *Studii*, XVII, 1964, 3, p. 597-598

22 Ș. S. Gorovei, Activitatea diplomatică a marelui logofăt Ioan Tăutu. În: *Suceava. Anuarul Muzeului Județean*, V, 1978, p. 237-251

23 Б. О. Тимощук, *Давньоруська Буковина*, Київ: Наукова думка, 1982, p. 3-4.

24 *Ibidem*, p. 3.

XIV luau măsuri pentru consolidarea hotarelor noului lor principat, în componența căreia intrau pământurile Bucovinei vechi ruseşti"[25]. În viziunea istoricului sovietic ucrainean, Cnezatul Halici-Volâniei a continuat să exercite controlul său asupra teritoriilor Bucovinei de Nord (care coincid în mare parte cu frontierele Țării Șipenițului) până la destrămarea acestui stat la mijl. sec. XIV[26], iar din mijl. sec. XIV ele au ajuns în componența Țării Moldovei, unde „...au păstrat pentru un timp autonomie, care treptat s-a pierdut". De asemenea, Timoșiuc credea că centrul politic al acestei țări ar fi fost însăși localitatea Șipeniț[27].

Ținând cont de argumentele expuse mai sus, mesajul principal al lui Boris Timoșiuc s-a axat mai mult pe justificarea prezenței Bucovinei de Nord în componența URSS după cel de-al Doilea Război Mondial, fiind un exemplu al abordării politizate în cadrul istoriografiei sovietice ucrainene. În pofida acestui fapt, instrumentele de cercetare și baza de izvoare istorice utilizate la studierea problemelor istoriei medievale a Bucovinei plasează istoriografia sovietică ucraineană la un nivel calitativ superior față de afirmațiile mult mai tendențioase ale emigrației ucrainene din Occident. Viziunile acestui din urmă curent în ceea ce privește problema Țării Șipenițului au fost exprimate de către Arkadii Jukovskii și Ivan Novosivskii în 1956. Instrumentele de cercetare ale celor doi istorici în mare parte nu au evoluat semnificativ față de etapa antebelică, rezumându-se doar la utilizarea izvoarelor narative cunoscute la mijl. sec. XX și la interpretarea acestora.

Jukovskii susținea că Țara Șipenițului a fost o „...formațiune ucraineană pe teritoriul Bucovinei... cândva autonomă..." în anii dominației Hoardei de Aur la răsărit de Carpați. Această „formațiune" ar fi fost anterior parte componentă a Cnezatului Halici-Volânia, iar în urma destrămării acestui stat, Șipenițul ar fi fost complet independent între anii 1340-1349, ulterior fiind instalată aici suzeranitatea polonă în 1349, în contextul succeselor lui Cazimir al III-lea în lupta pentru moștenirea teritoriilor Halici-Volâniei. Istoricul ucrainean menționează că la sf. sec. XIV Țara Șipenițului ar fi intrat în componența Țării Moldovei, fără, însă, a specifica modul cum s-ar fi ajuns la acest fapt[28]. Novosivskii vine cu detalii la scenariul descris de Jukovski, susținând că împreună cu Pocuția au ajuns sub stăpânirea de facto a Poloniei și teritoriile Bucovinei după 1342, iar în 1387 „... regele Jagiełło (Władysław al II-lea – n.n.) a cucerit [...] Galiția împreună cu o parte a Bucovinei, cel puțin așa numita Țară a Șipenițului...", această din urmă regiune fiind odinioară un tot întreg cu Pocuția[29]. Jukovskii concluziona că, în urma rivalităților moldo-polone pentru Țara Șipenițului în sec. XV, această regi-

[25] *Ibidem*, p. 97.
[26] *Ibidem*, p. 99.
[27] *Idem*, Шипинська земля за археологічними даними. În: *Минуле і сучасне Північної Буковини*, 1973, 2, p. 21-22.
[28] А. Жуковський, Історія Буковини, În: *Буковина - ii минуле і сучасне.* Париж-Филадельфия-Детройт: Зеленая Буковина, 1956, p. 110.
[29] И. Новосівський, Буковина в міжнародих договорах. În: În: *Буковина - ii минуле і сучасне.* Париж-Филадельфия-Детройт: Зеленая Буковина, 1956, pp. 850-851.

une a rămas în continuare în componența Moldovei și „...a încetat să mai existe ca unitate distinctă...”[30].

O învigorare a cercetării istoriei Țării Șipenițului se atestă din anii 1990, în contextul sfârșitului Războiului Rece și al destrămării URSS. Principala tendință în etapa actuală a cercetării acestei probleme o reprezintă, în linii mari, contestarea viziunii lui I. I. Nistor privind caracterul stabil al hotarelor de nord ale Țării Moldovei cu Regatul Poloniei până în ultimii ani ai domniei lui Ștefan cel Mare. De exemplu, Corneliu Cojocariu pune sub semnul îndoielii posibilitatea existenței unui voievodat al Șipenițului și apreciază această regiune ca parte componentă a Țării Moldovei în momentul bătăliei de la Plonini, datate de către acest istoric cu anul 1368[31]. În baza actului boierilor moldoveni, adresat lui Władysław II Jagiełło din 1395, în care aceștia promiteau regelui Poloniei să nu ridice problema Pocuției în schimbul rugăminții de a negocia ulterior statutul Țeținei și Hmeliovului la întâlnirea personală a regelui Poloniei și domnului Moldovei[32], cercetătorul român concluzionează că aceste două așezări au servit ca centre principale din Țara Șipenițului[33]. De asemenea, Corneliu Cojocariu consideră că Iliaș I nu a îndeplinit promisiunea sa de a ceda această regiune Poloniei în 1436[34], invocând în calitate de argument actul Mariei Olszańska de cedare a Hotinului, Țeținei și Hmeliovului oficialilor poloni, din 28 februarie 1444[35].

Conform lui Constantin Rezachevici, Țara Șipenițului a devenit scena bătăliei de la Plonini în 1368 între nepoții lui Bogdan I, Ștefan și Petru, preluând șirul evenimentelor expuse de către cronicarul polonez Jan Długosz. Istoricul român vede în expresia „in terra Sepenicensi sitae” din originalul latin al cronicii[36] existența unei foste formațiuni politice românești, care era „...desigur integrată de mult în Moldova...” și „...în secolele XIV-XV reprezenta doar o regiune geografică”. În opinia sa, frontiera de nord a Țării Șipenițului, devenită mai târziu linia de hotar moldo-polon, a fost mereu fixată pe Nistru, invocând în calitate de argument tratatul moldo-polon din 13 decembrie 1433[37]. Ioan-Aurel Pop datează, la rândul său, bătălia de la Plonini cu anul 1359, admițând existența unui voievodat românesc deosebit în nordul Moldovei. Ștefan a fost sprijinit militar de Polonia,

---

30 А. Жуковський, *Op. cit.*, p. 110.

31 Corneliu Cojocariu, „Terra Sepenicensis” și hotarul nordic al Moldovei. În: *Anuarul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”*, Iași, XXXII, 1995, pp. 340-342

32 I. Eremia (ed.), *Relațiile externe ale Țării Moldovei în documente și materiale (1360-1858)*, Chișinău, Ed. Cartididact, 2020, doc. 13, p. 158.

33 C. Cojocariu, *Op. cit.*, p. 342.

34 I. Eremia (ed.), *Relațiile externe ale Țării Moldovei în documente și materiale (1360-1858)*, Chișinău, Ed. Cartididact, 2020, doc. 50, p. 188-189.

35 C. Cojocariu, *Op. cit.*, p. 343-344.

36 J. Długosz, *Ioannis Dlugossi Annales seu Cronicae incliti Regni Poloniae. Liber 9*, Varsaviae: Państwowe Wydaw. Naukowe, 1978.

37 C. Rezachevici, Ce este Bucovina istorică? Origine – nume, evoluție. În: *Historyczne i kulturowe aspekty relacji polsko-rumuńskich/Aspectele istorice și culturale ale relațiilor polono-române*, Suceava: Uniunea Polonezilor din România, 2016, p. 76-77.

în timp ce Petru a primit susținerea Ungariei prin intermediul românilor din Maramureș, ceea ce a transformat conflictul pentru Țara Șipenițului într-un focar al rivalității dintre cele două regate catolice[38]. Pe de altă parte, Pavel Parasca exprimă convingerea că Țara Șipenițului nu era o formațiune statală deosebită de cea a Țării Moldovei, arătând că observațiile indirecte ale existenței unui voievodat la sf. sec. XIII – prima jum. a sec. XIV, semnalate de Gh. I. Brătianu, nu sugerează clar o distincție a Șipenițului față de Moldova[39].

Problema statutului Țării Șipenițului a fost abordat de asemenea de către I. Eremia, care s-a oprit asupra cazului scrisorii boierimii moldovene către Władysław al II-lea Jagiełło, din 1395, cu privire la soluționarea chestiunilor existente privind frontiera moldo-polonă și viitorul Țeținei și a Hmeliovului. Deznodământul acestor divergențe semnalate pare a fi avut loc către momentul depunerii omagiului de vasalitate de către Alexandru cel Bun lui Władysław al II-lea Jagiełło, pe 1 august 1404. Printre cei 15 boieri moldoveni menționați ca martori ai actului de credință figurează și numele lui „pan Hotco de la Țeaținа". În opinia lui I. Eremia, prezența acestui funcționar confirmă că conflictul moldo-polon pentru Țara Șipenițului a fost soluționată în favoarea Moldovei între 29 iunie 1400[40] (data primului act intern emis de Alexandru cel Bun) și 28 iunie 1401[41] (hrisovul domnesc, în care sunt amintiți Hotco de la Țețina și Șandru de la Hotin)[42]. În viziunea aceluiași istoric, actul regelui Władysław al II-lea Jagiełło către Ștefan al II-lea, din 13 decembrie 1433, prin care s-au soluționat conflictele de hotar existente între cele două țări, demonstrează că partea polonă a recunoscut cedarea Țării Șipenițului Moldovei („îi dăm și i-am dat, în veac, aceste orașe, Țețina și Hmeliovul, cu aceste ținuturi și sate, cari aparțin lor")[43], în timp ce domnul Moldovei a renunțat, la rândul său, la pretențiile sale asupra Pocuției[44].

A. Pînzar contestă teza lui I. I. Nistor privind stabilitatea hotarului dintre Țara Moldovei și Regatul Poloniei (și, implicit, a Țării Șipenițului), susținând că prima linie de frontieră a fost inițial delimitarea de la mijlocul secolului al XIV-lea între pământurile extracarpatice, controlate de regele Ungariei, și fostele teritorii ale cnezatului Halici-Volânia, aflate în posesia lui Cazimir cel Mare și a ducilor lituanieni. În opinia sa, Țara Șipenițului era din acel moment parte a pământurilor Coroanei polone, iar în 1395 această regiune a ajuns în componența Țării Moldovei după so-

[38] I.-A. Pop, *Moldova medievală văzută dinspre Transilvania*, Iași: Editura Junimea, 2024, p. 43-45

[39] P. Parasca, *„Și de atunci s-a început, cu voia lui Dumnezeu, Țara Moldovei". Studii*, Chișinău: ULIM, 2014, p. 54-55.

[40] DRH, A, I, doc. 10, p. 13-15.

[41] *Ibidem*, doc. 13, p. 18-20.

[42] I. Eremia, Unele considerații privind hotarele Țării Moldovei în a doua jumătate a secolului al XIV-lea – Pocuția și Colomeea. În: *Tyragetia*, s.n., vol. IV [XIX], nr. 2, 2010, p. 88.

[43] *Idem*, *Relațiile externe ale Țării Moldovei în documente și materiale (1360-1858)*, Chișinău, Ed. Cartididact, 2020, doc. 38, p. 178-179.

[44] *Idem*, Unele considerații privind hotarele Țării Moldovei în a doua jumătate a secolului al XIV-lea – Pocuția și Colomeea. În: *Tyragetia*, s.n., vol. IV [XIX], nr. 2, 2010, p. 89.

luționarea diferendului privind gajul promis lui Petru Mușat asupra Țării Haliciului pentru împrumutul oferit regelui Poloniei de către domnul Moldovei în 1388, renunțând în schimb la suma neachitată de bani și la pretențiile teritoriale asupra altor părți ale Țării Haliciului. Conform aceluiași istoric, regiunea de frontieră dintre Moldova și Polonia și-a schimbat din nou statutul în 1436 prin cedarea acesteia de către Iliaș I în favoarea Coroanei polone, urmată mai târziu de recuperarea provinciei date la o dată incertă, terminus ante quem fiind anii 1444-1445[45].

În cazul istoriografiei ucrainene, cercetarea problemei Țării Șipeniților a fost conturată preponderent de către istoricii bucovineni și colaboratori ai Universității din Cernăuți: Oleksandr Masan, Igor Voznâi și Oleksii Balukh, care au criticat și reevaluat opiniile expuse anterior în cadrul școlii istorice ucrainene. De exemplu, Masan contestă opinia expusă de Timoșiuc privind identificarea localității Șipeniț cu principalul centru politic al Țării Șipeniților, susținând că aceasta niciodată nu a jucat un asemenea rol[46]. În viziunea sa, această regiune era subîmpărțită în *volos-te* sau *derjave* ale Hotinului, Țeținei și, posibil, a Hmeliovului (istoricul ucrainean preferând termenii originali slavoni din actele cancelariei moldovene în schimbul noțiunii de *ținut*, utilizat în sistemul teritorial-administrativ al Țării Moldovei)[47]. La rândul său, Balukh contestă ideea istoriografiei ucrainene privind existența unor teritorii ucrainene autonome în componența Țării Moldovei, considerând-o ca fiind complet neîntemeiată. În același timp, autorul consideră că teritoriile dintre Nistru și Prut și în partea superioară a râurilor Suceava și Siret erau populate preponderent de ucraineni, păstrând vechea poziție acceptată în istoriografia ucraineană[48].

Cât despre statutul politic al Țării Șipeniților, I. Voznâi remarcă că „...în prima jumătate a secolului XV prin Țara Șipeniților numeau partea de nord a Țării Moldovei populată de ucraineni; teritoriile sale aproximativ coincideau cu teritoriile actualei regiuni Cernăuți", iar unul din demnitarii lui Alexandru cel Bun, menționat în anul 1404, Hotco de Țețina, ar fi fost „...un feudal de origine ucraineană, evident, unul din descendenții boierilor, care au guvernat aici (în Țara Șipeniților – n.n.) în timpul existenței Cnezatului Halician". Această din urmă opinie este împărtășită și de către Balukh[49]. Orașele Șipeniților împreună cu întreaga Bucovină ar fi trecut către mijlocul secolului XIV sub autoritatea regelui Ludovic I al Ungariei (1342-1382), ca urmare a împărțirii teritoriilor fostului cnezat Halici-Volânia cu Regatul Poloniei, iar ulterior regele Ungariei ar fi inclus Țețina în acest șir al centrelor Țării Șipeniților[50].

---

45 A. Pînzar, *Op. cit.*, p. 153-155.

46 О. М. Масан, Буковина як об›єкт міжнародних відносин з давніх часів до 1774 р. În: Ботушанський В. М. (відп. ред.*). Буковина в контексті європейських міжнародних відносин (з давніх часів до середини XX ст.)*, Чернівці: Рута, 2005, p. 29.

47 О. М. Масан, Міжнародні аспекти утворення і формування Молдавського князівства до кінця XIV ст. În: *Русин*, 2010, №2 (20), p. 40.

48 А. В. Балух, «Шипинская земля»: истоки и судьба. În: *Stratum plus*, №6, 2010, p. 30.

49 *Ibidem*, p. 34.

50 І. П. Возний, Міста другої половини XIII–XIV ст. між Верхнім Сіретом та Середнім

În viziunea lui Balukh, Țara Șipenițului a fost o entitate politică distinctă cu voievozi proprii, condusă de Ștefan și Petru, atestați în relatarea lui J. Długosz referitoare la episodul bătăliei de la Plonini. Istoricul ucrainean subliniază în acest context opinia exprimată de Masan, care consideră că instituția voievodală dublă din Țara Șipenițului și-ar fi datorat existența tipului de guvernare similară în pământurile ucrainene occidentale[51]. Totodată, Balukh remarcă o altă particularitate importantă a problemei Șipenițului – numele acestei regiuni a fost utilizat preponderent de către polonezi. Regiunea dată nu ar fi avut un centru politic comun, fiindcă aici au existat trei centre distincte: Hotinul, Țețina și Hmeliovul. Numele Șipenițului ar fi provenit de la localitatea omonimă, care era prima așezare majoră pe calea din Polonia spre Moldova, de unde diplomații poloni au extins această denumire asupra întregii provincii dincolo de Șipeniț[52].

Balukh susține că Țara Șipenițului a fost odinioară parte componentă a Halici-Volâniei până la mijlocul secolului XIV și, în consecință, regii Poloniei au înaintat pretenții asupra acestui teritoriu, văzându-se ca succesori a fostului cnezat rusesc, însă această regiune nu era parte componentă a Țării Haliciului. În aprecierea sa, la vest hotarele Țării Șipenițului treceau între Sneatân și Hmeliov, la est – pe linia care conectează Hotinul cu Siretul, la sud se extindeau până la pădurile de deasupra Prutului și Siretului, iar la nord se întindeau până la Nistru[53]. După eșecul Poloniei împotriva voievodului Petru în bătălia de la Plonini (datat de istoricul ucrainean cu 1367), următoarea intervenție împotriva Moldovei ar fi fost organizată de Władysław Opolczyk, guvernatorul Galiției, numit de regele Ungariei și Poloniei, Ludovic I, între anii 1372-1378. Profitând de moartea lui Latcu în 1374, Opolczyk a lansat o campanie în Moldova, înscăunându-l pe protejatul său Iurie (Jurj), însă această domnie nu a durat pentru mult timp, deoarece Iurie s-a refugiat în Galiția, iar în Moldova, din 1377, nou domn a devenit Petru Mușat, care a recuperat imediat pozițiile pierdute în Țara Șipenițului[54].

Cât despre jurământul de credință a lui Iliaș I, din 1436, regelui Władysław al III-lea, în care domnul Moldovei promitea cedarea Țării Șipenițului cu orașele Hotin, Țețina și Hmeliov în calitate de compensație Poloniei, O. Balukh remarcă că această promisiune așa și nu a fost îndeplinită, dat fiind faptul că în fruntea Hotinului și Țeținei se aflau în continuare starostii moldoveni Manoil și Ștefu. Istoricul ucrainean vede în acest act un semn al îndoielilor domnului Moldovei în capacitatea sa de a păstra tronul, din care cauză a și transmis Hotinul, Țețina și Hmeliovul în favoarea soției sale Maria, sora reginei Poloniei Sofia Holszanska[55].

Дністром: історія досліджень та етапи формування. În: *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині*, 2016, Вип. 20, p. 200-201.

[51] О. М. Масан, *Op. cit.*, p. 33-34.

[52] А. В. Балух, *Op. cit.*, p. 30.

[53] А. В. Балух, *Op. cit.*, p. 35.

[54] *Ibidem*, p. 30-31.

[55] *Ibidem*, p. 37.

După 1436 termenul „Țara Șipenițului" dispare din documentele epocii, pentru că acest toponim nu era răspândit și utilizat în Țara Moldovei, iar Polonia a renunțat treptat la pretențiile sale asupra acestei regiuni, ceea ce a dus la ieșirea noțiunii date din circuitul diplomației polone. Sfârșitul simbolic al Țării Șipenițului a avut loc pe timpul domniei lui Petru Aron care, la mijlocul anilor 1450, a desființat volostele Hmeliov și Țețina, înființând, în schimb, volostea Cernăuțiului[56].

Alte preocupări ale istoriografiei ucrainene au vizat un șir de probleme particulare legate de Țara Șipenițului, precum clasificarea și analiza principalelor așezări din cursul mijlociu al Nistrului, abordate în mai multe articole de către I. Voznâi[57]. O. Balukh susține că Hotinul a intrat în componența Țării Moldovei în a doua jum. a sec. XIV în calitate de oraș fortificat. Cetatea de la Țețina ar fi fost ridicată în sec. XIV de către domnii moldoveni pe locul unei localități slave anterioare cu scopul de întărire a hotarelor țării, jucând un rol exclusiv militar[58]. Localizarea Hmeliovului rămâne, însă, un subiect neelucidat în continuare; I. Voznâi și O. Masan plasează acest centru pe urmele așezării descoperite în cadrul cercetărilor arheologice de la Perebâkovsk[59], în timp ce O. Balukh își exprimă îndoielile sale față de această versiune, susținând că materialele descoperite la Perebâkovsk datează din a doua jumătate a secolului XIII, iar ruinele Hmeliovului trebuie să fie căutate în alte locuri[60].

În cadrul istoriografiei polone, I. Czamańska și A. Marzec vedeau în episodul bătăliei de la Plonini mărturia existenței unui voievodat deosebit cu centrul la Siret, diferit de cel al lui Dragoș și Bogdan, care ar fi cuprins teritoriile Țării Șipenițului și ale Pocuției. Campania lui Cazimir III cel Mare lansată împotriva românilor ar fi fost provocată de trecerea anterioară a voievozilor din nordul Moldovei și a Pocuției sub suzeranitatea polonă, aceștia fiind, însă, ulterior izgoniți din Siret de către Bogdan sau, mai puțin probabil, de către Dragoș. Ca răspuns la aceste evenimente, regele Poloniei ar fi dorit să supună direct teritoriile rămase ale acestui ipotetic voievodat, ceea ce putea avea loc, în opinia I. Czamańska, doar între anii 1355-1359, când Siretul putea deveni obiectul rivalității polono-ungare, fără a provoca un război direct între Polonia și Ungaria, pe care Cazimir III cel Mare a evitat să-l dezlănțuie pe parcursul întregii sale domnii[61]. La rândul său,

---

[56] *Ibidem*, p. 37.

[57] І. П. Возний, Топографія та типологія відкритих поселень XII-XIV ст. Прутo-Дністровського межиріччя. În: Археологія, Київ, 2, 2004, p. 48-67; *idem*, Історія вивчення, етапи формування та розвитку середньовічного Хотина. În: *Сумська Старовина*. №XXXVI-XXXVII, 2012, p. 5-14; *idem*, Міста другої половини XIII–XIV ст. між Верхнім Сіретом та Середнім Дністром: історія досліджень та етапи формування. În: *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині*, 2016, Вип. 20, p. 191–208.

[58] А. В. Балух, *Op. cit.*, p. 32.

[59] І. П. Возний, О. М. Масан, Де лежав середньовічний «город» Хмелів. În: *Археологічні студії*, Вип. 1, Кійв-Чернівці: Прут, 2000, p. 99-100.

[60] А. В. Балух, *Op. cit.*, p. 32-33.

[61] I. Czamańska, *Mołdawia i Wołoszczyna wobec Polski, Węgier i Turcji w XIV i XV wieku*, Poznań: Adam Mickiewicz University Press, 1996, p. 36-38; A. Marzec, *Pod rządami nieobecnego monarchy. Królestwo Polskie 1370-1382*, Kraków: Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego „Societas

A. Marzec plasează campania polonă în Țara Șipenițului între iunie-iulie 1359[62].

Astfel, în urma analizei opiniilor exprimate de istoricii poloni, români și ucraineni privind trecutul Țării Șipenițului, putem observa o evoluție dinamică a cercetării acestei probleme, determinată de numărul izvoarelor documentare, narative și arheologice disponibile, calitatea metodologiei utilizate în cadrul studiilor consacrate regiunii de frontieră dintre Țara Moldovei și Regatul Poloniei. O tendință comună cu o dinamică variată în cele trei școli istorice naționale pe parcursul anilor a fost prezența tentațiilor interpretării istoriei Țării Șipenițului în contextul politic specific pentru perioada de până și după cel de-al Doilea Război Mondial (cazul polemicii lui M. Korduba și I. I. Nistor în contextul revendicărilor române și ucrainene asupra Bucovinei, justificările aduse de istoriografia ucraineană postbelică în favoarea existenței unei formațiuni statale slave în Bucovina de nord la mijl. sec. XIV). Apariția acestor tendințe a fost cauzată în mod direct de numărul extrem de redus al izvoarelor documentare și narative disponibile, care ar fi putut elucida situația politică a acestei regiuni pe parcursul sec. XIV-XV.

Subiectele principale abordate în cadrul istoriografiei române au fost confirmarea sau infirmarea tezei stabilității hotarului de nord al Țării Șipenițului cu Regatul Poloniei, precum și identificarea argumentelor în favoarea existenței sau absenței unei formațiuni statale române deosebite în nordul Moldovei față de voievodatul lui Bogdan I și al succesorilor săi. Atenția istoricilor polonezi de la sf. sec. XIX și până în zilele de astăzi s-a concentrat exclusiv pe subiectul bătăliei de la Plonini, statutul Țării Șipenițului fiind analizat tangențial. Pe de altă parte, în perioada interbelică și în etapa contemporană se observă tangențe reciproce între opiniile istoricilor poloni și români în ceea ce privește problematica bătăliei de la Plonini și situația politică din nordul Moldovei la mijl. sec. XIV. O situație opusă se atestă în cazul istoriografiei române și ucrainene. Cu excepția cazului polemicii lui M. M. Korduba și I. I. Nistor de la înc. sec. XX, gradul de interacțiune și referință reciprocă între cele două școli a fost redus. O conlucrare mai activă dintre cercetătorii români și ucraineni la studierea continuă a problemei Țării Șipenițului ar putea oferi noi perspective și oportunități în vederea elucidării episoadelor mai puțin cunoscute ale trecutului acestei regiuni de frontieră moldo-polonă și a principalelor sale centre administrative în Evul Mediu târziu – Hotinul, Țețina și Hmeliovul.

Vistulana", 2017, p. 59-60. Cea mai mare problemă a acestei succesiuni de evenimente constă în faptul că cercetătoarea polonă susține că Bogdan a trecut Carpații și s-a stabilit la Rădăuți deja în anul 1359, ceea ce intră în contradicție cu mențiunea rudei lui Bogdan, Ștefan, în calitate de voievod al Maramureșului în actul cancelariei regale maghiare din 1360 despre suprimarea răscoalei din Moldova în 1359, precum și cu opiniile exprimate în istoriografia română despre trecerea de către Bogdan a Carpaților între 1363 și 1364 (C. Rezachevici, *Cronologia critică a domnilor din Țara Românească și Moldova: a. 1324-1881*, Editura Enciclopedică, București, 2001, p. 429-430; Ș. S. Gorovei, *Întemeierea Moldovei: probleme controversate*, Ed. a II-a, Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza", 2014, p. 96-98).

62 A. Marzec, *Op. cit.*, p. 58-59.